

Kazališna biblioteka Male scene

DJEČJA SCENA

Zvezdana Ladika: *Kazališne čarolije*

Tena Štivičić: *Parsifal*

Pauline Mol: *Bizon i sinovi*

Bok, čudovište

VEČERNJA SCENA

Martin McDonagh: *Ljepotica iz Leenanea*

Eric-Emmanuel Schmitt: *Enigmatske varijacije*

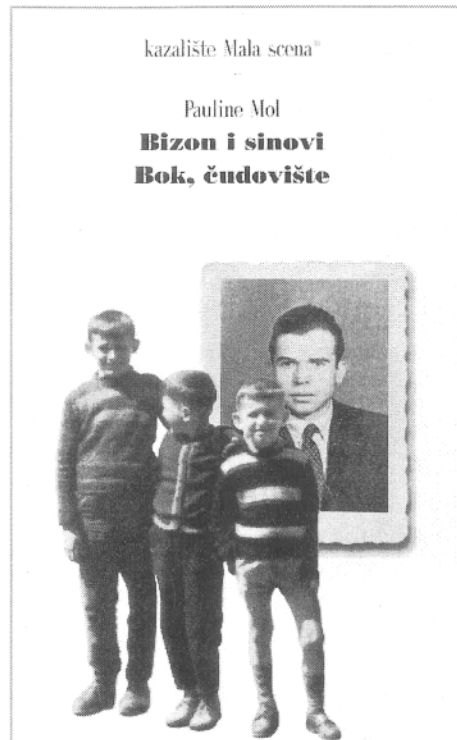
Alan Ayckbourn: *Što sve činimo zbog ljubavi*

U današnjem hrvatskom kazalištu kazališna biblioteka kao da je stvar prošlosti. Gledatelji kazališnih predstava zaboravili su na *shopping* u kazalištu odnosno kazališni *bookshop*. U kazalištu nije moguće kupiti ništa osim programske knjižice ili letka s popisom glumaca, autorskog tima i tehničke ekipe koja je sudjelovala u radu na predstavi koju su toga dana odgledali. A što ako je gledatelja u predstavi najviše zaintrigirao tekst i želi ga kod kuće prije spavanja ponovo pročitati? Tada zapravo nastupa problem, odnosno uz malo sreće odgledani će tekst pronaći u nekom od brojeva časopisa "Kazalište" na policama gradskih knjižnica ili knjižara, za što je u današnje vrijeme doista potrebna volja, trud i višak slobodnog vremena i to ili kazališnog fanatika i entuzijasta, ili nezadovoljnog studenta režije ili dramaturgije kojemu se svidio tekst, ali je uvjeren kako bi bilo bolje da ga

je sam uprizorio, ili pak ambiciozni pothvat kakvog posvećenog kazališnog kritičara (koji će se poslužiti i blagodatima Interneta).

A što je s ostalima? U hrvatsko kazalište još uvijek, pretpostavimo, idu i ljudi kojima to nije struka. Takozvani dramoljupci. Prije bi se nakon svake odigrane premijere među programima i suvenirima pojedinih kazališta pojavila i pokoja knjižica koja bi u stvari bila materijalizirani primjerak dramskog teksta uprizorenoga autora. O tome svjedoče podaci Zavoda za teatrologiju, gdje je zabilježeno postojanje fenomena kazališne biblioteke u nekoliko hrvatskih kazališta. Postoje arhivski podaci kako je postojala kazališna biblioteka Dramskog kazališta Gavella, Teatra ITD i HNK-a. Teatar ITD je za vrijeme mandata Mire Gavrana početkom devedesetih u izdanju kućne biblioteke objavio tekstove tada izvođenih mladih suvremenih hrvatskih dramatičara (Asja Srnc, Mislav Brumec itd.). Ali Miro Gavran dramski je pisac i bilo bi doista tužno da se u vrijeme njegova "ravnateljavanja" nije dogodila kazališna biblioteka. No trenutni se ravnatelj Darko Lukić oživljavanja tradicije kazališnog izdavaštva nije dosjetio. Kazalište Gavella također nas ne iznenađuje sličnim pothvatima, iako u zadnje vrijeme uprizoruje zanimljive komade (Ayckbourn, Ives, Ravenhill itd.).

Tradicija kazališne biblioteke, odnosno objavljivanja odigranih tekstova, u svijetu nije u tako nezavidnoj poziciji. U kazalištima poput Slovenskoga narodnoga gledališća (gdje je tekst sastavni dio programske knji-

žice) ili londonskoga Royal Court Theatrea mogu se kupiti tekstovi u izdanju kazališne biblioteke, odigrani u tom kazalištu od trenutka njegova osnivanja. Čak se i cijene izdanja razlikuju; ako je isti autor odnosno tekst uprizoren u više različitih kazališta i cijena knjižice bit će različita. Na snazi je zakon tržišta i koje kazalište ponudi nižu cijenu zasigurno je na dobitku.

Dobre vijesti dolaze nam iz Rijeke, gdje je Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca nedavno ustanovilo svoju kazališnu biblioteku po načelu: uprizoreni tekst dobiva i svoj ukoričeni oblik.

Ugledajući se na praksu Royal Court Theatrea, Vitomira Lončar i Ivica Šimić odlučili su udahnuti život novoj kazališnoj biblioteci te su pod zajedničkom izdavačkom palicom, *home made* dizajna (*designed by* Ivica Šimić), iznjedrili projekt pod imenom Biblioteka Mala scena.

Budući da njihovo kazalište odnedavno osim dječje ponovno ima i večernju scenu, Biblioteka Mala scena ima sve više naslova. Cijena svakog izdanja je 20 kuna, što je sukladno iznosu izdanja londonskoga Royal Courta (8 funti). Tako je Mala scena postala jedino zagrebačko kazalište u kojemu možete osim programske knjižice, broševa, naljepnica za hladnjak (ili kakvu drugu površinu za koju prijanja magnet),

plakata, kazeta, CD-ova s glazbom iz predstava kupiti i knjižicu u kojoj se nalazi upravo odgledan tekst. Svako izdanje sadrži kratak uvod o autoru i tekstu, podatke gdje je tekst izvođen, fotografije glumaca uz imena likova koje su odglumili te isječke iz kritika objavljenih u matičnim zemljama autora.

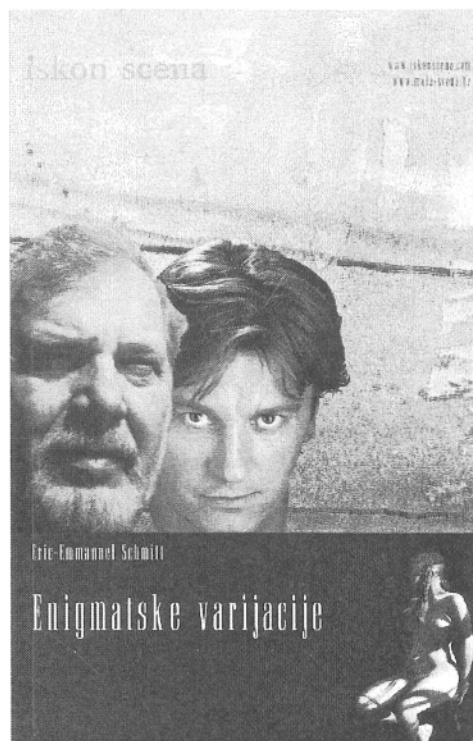
Izdavački pothvat kazališta Mala scena započeo je objavljivanjem zbirke igrokaza za dramske skupine i kazališta za djecu *Kazališne čarolije* Zvezdane Ladike. Svi tekstovi objavljeni u knjizi izvedeni su u Maloj sceni te na kazališnim festivalima u Hrvatskoj i inozemstvu. Uprizoreni dramski tekstovi Zvezdane Ladike *Varljive priče* i *Tajne začarane šume* dobitnici su prestižnih nagrada točnije, predstava *Tajne začarane šume* osvojila je Nagradu hrvatskog glumišta 2001., a za *Varljive priče* Vitomira Lončar (uloga Lisice) dobila je 1999. godine Nagradu hrvatskog glumišta za najbolju ulogu u predstavama za djecu i mlade. Tajna Ladikinih tekstova u tome je što ne dociraju, ne nameću djeci što bi trebala misliti i sve u svemu ne "sole im pamet". Mogu poslužiti i roditeljima kao priče prije spavanja jer su djeci razumljive, zanimljive, lepršave te obiluju stihovanim umecima izvedivim u slobodnoj (roditeljskoj?) interpretaciji.

Sljedeće što možete pronaći u izdanju Biblioteke

Mala scena jest drama *Ljepotica iz Leenanea* britansko-irskog autora Martina McDonagha kojeg je otkrilo kazalište Royal Court te je ubrzo postao najizvođeniji mladi autor u Velikoj Britaniji. Imao je dvadeset sedam godina kada su mu se istodobno prikazivale četiri drame u Londonu, što je prije njega uspjelo samo Shakespeareu! Njegove se drame u ovom trenutku zasigurno prikazuju na nekoj od "velikih" pozornica, iako je jedan od rijetkih koji se usudio londonsko kazalište prozvati "mlitavim", napustiti školu u šesnaestoj godini i nositi irsko prezime, a postati idolom "najkremastijih" slojeva britanskoga društva.

Ljepotica iz Leenanea dio je trilogije drama smještenih u Leenaneu, gradiću okruga Galway sjeverno od Aranskog otočja, gdje ljudi još uvijek govore irski. Druga je drama trilogije *Lubanja u Connemari*, a treća *Usamljeni zapad*. Sve su drame komornooga, mračnjačkoga tipa, ispunjene klaustrofobičnom, sumornom atmosferom ljudi i mjesta na kraju svijeta, uz precizno psihologiziranje odnosa unutar obitelji te istraživanja arhetipskih odnosa dvojice braće (po modelu Kaina i Abela), majke i kćeri te popratnih osjećaja krivnje, straha od smrti, očaja i nasilja. Svekoliko je pučanstvo imalo prilike vidjeti *Ljepoticu iz Leenanea* na Iskon sceni, večernjoj sceni kazališta Mala scena,

u izvedbi dviju velikih glumica hrvatskoga kazališta, Nade Subotić i Nine Erak-Svrtan uz neizostavnu "podršku" muškaraca RONALDA Žlabura i Duška Gojića. Drama je izvedena i objavljena u prijevodu istaknute prevoditeljice britanske i američke kazališne literature Lare Holbling Matković, koja je prevela većinu izdanja Biblioteke Mala scena.

Drugi mladahni fenomen kojega možete pronaći u dvojezičnom, hrvatsko-engleskom izdanju Biblioteke Mala scena dvadesetpetogodišnja je hrvatska autorica Tena Štivičić odnosno njezina drama *Parsifal* namijenjena djeci i odraslima. *Parsifal* joj je prva drama za mladu publiku pisana baš za Malu scenu. Da nije bilo časopisa "Kazalište" u kojemu je objavila dramu *Nemreš pobjeć od nedjelje*, te Biblioteke Mala scena gdje je objavljen *Parsifal*, Tena Štivičić ne bi imala prilike izaći u javnost u tom obliku.

Hrvatski su izdavači toliko zainteresirani za objavljivanje kazališne literature, s posebnim naglaskom na drame mladih autora, da studenti dramaturgije jedva čekaju diplomu Akademije dramske umjetnosti kako bi se s njom u jednoj i tekstovima u drugoj ruci uputili u svijet hrvatskog kazališnog izdavaštva. Budući da izdavači ne vole objavljivati dramske tekstove jer nisu profitabilni, poglavito mladi autori nemaju potreban

prostor za objavljivanje svojih dramskih uradaka.

“*Parsifal* je priča o odrastanju dječaka koji mora proći kroz raznolika iskustva i susrete kako bi postao muškarac, a da bi postao čovjekom mora proći zadnju borbu sa zmajem, spoznati tajnu i pronaći Gral” – piše Ivica Šimić u uvodnom tekstu knjige. Tekst je blizak i odraslima, budući da su i oni poput djece u stalnoj potrazi za Gralom vlastitih života.

Kada smo već u dječjem svijetu, osvrnut ćemo se na izdanja drama Pauline Mol *Bizon i sinovi* i *Bok, čudovište*. Pauline Mol nizozemska je autorica koja pripada, kako sama za sebe kaže, prvom valu mladih i samovoljnih ljudi koji su stvorili nizozemsko kazalište za mlade u sedamdesetim godinama, kada na tom polju nije bilo ničega osim pokojih dramatizacija poznatih bajki. Prema jednoj od njih, priči *Ljepotica i zvijer*, Mol je napisala dramu *Bok, čudovište*. Priča ju je uznemirila i ponudila joj viziju koju nije prihvaćala pa se stoga odlučila za “pogled ispod površine”. Tamo je otkrila kako je to u stvari priča o putu koji dijete, djevojka mora proći da bi našla svoje odredište u ljubavi, a uznemirenost se javila zbog velike istine kojom je prožeta. Kroz tekst *Bok, čudovište* Pauline Mol suočava se sa slojevima dubljim od svoga prvobitnoga značenja, a to je slojevitost sadržaja, a ne forme.

Bizon i sinovi tekst je nadahnut starim pričama o očevima, sinovima i braći, gdje autorica filmskom tehnikom stvara dramske situacije u koje ulazimo bez uvoda, zatičemo neko stanje kojemu ne poznajemo prošlost, ne predviđamo budućnost.

Francuski dramatičar, filozof i glazbenik Eric-Emmanuel Schmitt u drami *Enigmatske varijacije* pozabavio se na svoj, dakle, različit način istom porukom kao i Pauline Mol u *Bok, čudovište*, a ta je da se ne možemo oslanjati na život kao fikciju. Autor u uvodnom tekstu o tome kaže: “Ljudi se ne mogu uvijek skrivati od života iza svojih vjerovanja, odabira, uvjerenja. Život je pun iznenađenja: ne ispunjava uvijek naša očekivanja, stalno nam narušava planove, donosi napetosti i nameće nam se sa svim svojim tajanstvenostima.” Dakle, nije važna forma, nego sadržaj, i to onaj neobrađeni, sirovi, koji traži naše interpretacije. *Enigmatske varijacije* govore o vrstama ljubavi koja je naizgled različita jer je osjećaju različiti ljudi, a u stvari je ono što sve ljude ujedinjuje. Autor u tekstu ne filozofira o tome, inače bi se ova drama u kojoj su akteri dvojica muškaraca pretvorila u moralističko dociranje što je pravo, a što krivo. Dijalozi

Znorka i Larsena nisu tako linearni, već naprotiv, puni napetosti, neočekivanih obrata, istina i laži, govora i šutnje, i na kraju ni jedan od njih ne bude u pravu. Ovo je drama bez završetka, ništa nije određeno, nešto je narušeno, nešto stvoreno, i ostaje otvoreno kao u životu.

Sljedeći, manje samospoznajni tekst objavljen u Biblioteci Mala scena jest *Što sve činimo zbog ljubavi* Alana Ayckbourn. Predstava je nedavno premijerno izvedena u kazalištu Komedija kao koprodukcija Istarskog narodnog kazališta, Male scene i Gradskog kazališta Komedija. Britanski dramatičar Alan Ayckbourn napustio je školu u sedamnaestoj godini – bio je samo godinu dana stariji od kolege mu McDonagha (napuštanje škole vrlo pozitivno djeluje na britanske dramatičare) – ušao u kazalište i tamo ostao zauvijek. Tekst *Što sve činimo zbog ljubavi* jedan je kritičar Sunday Timesa okarakterizirao na sljedeći način: “Okrutno i urnebesno remekdjelo tragične komedije i komične tragedije... Ayckbourn je jedini dramatičar koji može spojiti raskalašeni humor s okrutnošću Seneka.” To je zapravo vrlo precizno određenje. Tekst obiluje komičnim situacijama koje proizvodi četvero odraslih ljudi, koji bi samim time što su odrasli trebali voditi i društveno zrele, predvidljive živote. Zato ih autor u početku predstavlja kao ukalupljene, tipizirane predodžbe o tome kako izgleda hladna poslovna žena, njezina fragilna, ženstvena žena-žrtva prijateljica, prijateljičin topao, vjeran i požrtvovan muškarac te veseli poštar sa zlatnim rukama. Ali, kako tekst odmiče, otkrivaju se potpuno drugačiji ljudi s mnoštvom čisto ljudskih slabosti, mana, poroka i opsesija koje kroz naglašeno komične situacije autor dovede do apsurdna. A sve zbog ljubavi. Tekst bi se mogao zvati *I odrasli svašta čine zbog ljubavi*, jer se, kao, samo djeca i mladi ponašaju budalasto i “van pameti” kad su zaljubljeni, kaže općeprihvaćena društvena norma. Ayckbourn je ovim tekstom demistificirao tu kolektivnu ljudsku zabludu.

Svi su navedeni tekstovi vrijedni osnivanja kazališne Biblioteke Mala scena, koja trebala poslužiti kao inspiracija drugim kazalištima da smognu snage i sredstvava i upuste se u projekte oživljavanja vlastitih kazališnih biblioteka, kako bi se stvorilo plodno tlo za dramatičare, dramske tekstove i, općenito, kulturu čitanja kazališne literature.